

Життя в плюралістичному суспільстві

Посібник для учня

Хай не буде тобі інших богів при Мені!

Повторення Закону 5:7

www.kraynebo.com

Видавництво «Крайнебо»
Львів, Україна

Тимоті Дж. Келлер | Пресвітеріанська церква Відкупителя | 2009

УДК 27-242-273:2-853.5](07)
К 342

ЖИТТЯ В ПЛЮРАЛІСТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

ПОСІБНИК ДЛЯ УЧНЯ

Усі права збережені © 2009 Тимоті Дж. Келлер та Пресвітеріанська церква Відкупителя.
Усі права збережені. Відповідно до обмежень щодо авторських прав, жодну частину цього матеріалу не можна відтворювати в будь-який спосіб або зберігати будь-яким засобом без дозволу *Пресвітеріанської церкви Відкупителя (Redeemer Presbyterian Church 271 Madison Ave., Suite 1600 New York, NY 10016)*

www.kraynebo.com
Видавництво «Крайнебо»

Переклад українською мовою.
Усі права збережені © 2018 Видавництво «Крайнебо»

Версія 1 – 15 лютого 2018 р.

ISBN 978-617-7601-24-0

© 2009 Тимоті Дж. Келлер
та Пресвітеріанська церква Відкупителя
© 2018 Видавництво «Крайнебо»

Життя в плюралістичному суспільстві

Зміст

Вступ	Книга суддів	5
Заняття 1	Судді 1:1-2:3 Напівучнівство	11
Заняття 2	Судді 2: 3-6 Життя серед ідолів	13
Заняття 3	Суддів 3: 7-31 Егуд: Неочікуваний лідер	15
Заняття 4	Суддів 4:1-5:31 Девора – жінка-лідер	17
Заняття 5	Судді 6:1-40 Гедеон бачить Бога	19
Заняття 6	Судді 7:1-25 Гедеон веде до перемоги	21
Заняття 7	Судді 8:1-10:5 Занепад дому Гедеона	23
Заняття 8	Судді 10:6-12:15 Їфтах – лідер-вигнанець	25
Заняття 9	Судді 13:1-25 Народження Самсона	27
Заняття 10	Судді 14:1-15:20 Початок діянь Самсона	29
Заняття 11	Судді 16:1-31 Суд над Самсоном	31
Заняття 12	Суддів 17:1-18:25 Люди без серця	33
Заняття 13	Судді 19:1-21:25 Народ без царя	37
Заняття 14	Даниїла 1:1-21 Пролог: Вигнанці на чужині	41
Заняття 15	Даниїла 1:1-21 Модель і надія	43
Заняття 16	Даниїла 2:1-49 Сон про царство	49
Заняття 17	Даниїла 3:1-30 Огненна піч	51
Заняття 18	Даниїла 4:1-37 Безумний цар	53
Заняття 19	Даниїла 5:1-31 Напис на стіні	57
Заняття 20	Даниїла 6:1-29 Яма з левами	59
Заняття 21	Буття 37:1-36 Йосип і його сон	61
Заняття 22	Буття 39:1-41:57 Злети й падіння Йосипа	63
Заняття 23	Буття 42:1-44:34 Йосип і його брати	65
Заняття 24	Буття 45:1-50:26 Йосип рятує свою родину	67

Життя в плюралістичному суспільстві

Книга Суддів

Вступ

ВСТУП

Перші й останні вірші книги Суддів чітко визначають історичні рамки подій, описаних у ній. Ця книга охоплює період від смерті Ісуса Навина до завершення виходу (1:1) і початку правління царів (21:25).

Хто такі судді?

Судді, які з'явилися протягом цього періоду, не були передусім судовими чиновниками в сучасному розумінні цього слова. З усіх тих, які згадані в цій книзі, Девора найбільше відповідала сучасному розумінню слова "суддя". Народ звертався до неї зі "справами", і вона провадила суд під Девориною Пальмою (див. 4:5). Судді радше були військовими лідерами, які чинили правосуддя над лиходіями й гнобителями. Іншими словами, вони були рятівниками або спасителями, які визволяли людей із рабства. Коли читаємо в Псалмі 95:10-13, що Господь "прийде судити землю", це означає, що Він прийде, щоб звільнити її від неволі і правити над нею. Оповідач розказує про дванадцятьох із цих рятівників:

Отнііл (3:7-11)	Яір (10:3-5)
Егуд (3:12-30)	Їфтах (10:6-12: 7)
Шамгар (3:31)	Івцан (12:8-10)
Девора (4:1-5: 31)	Елон (12:11)
Гедеон (6:1-8: 35)	Авдон (12:13-15)
Тола (10:1-2)	Самсон (13:1-16:31)

Актуальність на сьогодні

Ізраїль в особі Мойсея та Ісуса Навина мав сильних лідерів, під час виходу й пізніше – Давида й Соломона, під час правління царів. В обидві ці епохи присутній сильний лідер, який представляв Бога і правив народом на основі божественного закону. Але в ті роки ізраїльтяни жили в духовно плюралістичному суспільстві. Через численні невдачі Ізраїлю суспільство Ханаану складалося з поган та віруючих. Можна відшукати багато паралелей між тією ситуацією і тим, що відбувається нині з нами. Здебільшого через невдачі церкви віруючі на Заході є частиною релігійно-плюралістичного суспільства. Християни працюють і живуть серед безлічі богів: не лише тих, які належать до інших традиційних релігій, але й таких, як багатство, слава, задоволення, ідеологія й досягнення. Нашу епоху також можна охарактеризувати фразою "кожен робив те, що здавалося правдивим у його очах" (21:25). Тому книга Суддів має що розповісти про індивідуалізм і поганство сьогодення.

Якщо не було Мойсея й жодного царя, то хто ж "судив" Ізраїль у той час? Можна відповісти поверхнево, що Бог поставив харизматичних лідерів, "суддів", які були провідниками народу в період кризи. Але Їфтах мав краще розуміння, коли звертався до "Господа, що судить" (11:27). Іншими словами,

за часів, коли віруючі становлять меншість у поганському суспільстві, вони повинні звертатися безпосередньо до Бога як свого Господа й Судді. Вони повинні слідувати за Ним, а не за духом чи силами часу чи віку, в який вони живуть. Це надзвичайно складно, що й показує нам книга Суддів. Вона є здебільшого історією про те, як віруючі зазнали невдачі в цьому випробуванні. Проте історія Йосипа, яка передувала Суддям, була “успішною”, та й пізніше, в час вавилонського полону, також були позитивні приклади, зокрема Даниїл. Ми розглядатимемо всі ці епізоди в цьому вивченні.

Християни, читаючи сьогодні книгу Суддів, повинні запитувати: як ми можемо бути певні, що слідуємо за Богом, а не за ідолами нашого суспільства та тих, що навколо нас? Як ми можемо оновитися, коли знесилимося або впадемо?

Теми для пошуку

Як видно з переліку суддів, поданого вище, оповідач віддає деяким із них особливу шану, тоді як інших згадує лише одним віршем. Одразу спадає на думку, що книга Суддів – це не просто історична книга (це не *применшена* правдива історія, але й набагато більше, ніж просто історична книга). Оповідач не просто розказує, а й навчає. Які теми він висвітлює?

Тут лунають перші слова застереження. Один з коментаторів підсумував книгу Суддів словами: “ганебні люди, що чинять жалюгідні речі” і “нікчемні розповіді про зіпсованих людей”. З часом навіть “герої”, самі судді, дедалі більше псуються і деградують. Вони роблять щоразу більше жаклих учинків, а їхні зусилля стають все менш рятівними. Це гнітюча історія. Читач неодноразово запитуватиме: “Навіщо ця історія в Біблії?” Відповідь на це питання є важливою: це – євангеліє! Судді показують нам, що Біблія *не* є “Книгою чеснот”, вона не сповнена історій, що надихають. Чому? Тому що Біблія (на відміну від книг інших віросповідань) не розповідає про честолюбні моральні приклади. У ній ідеться про Бога милості й довготерпіння, який неустанно працює в нас і через нас, всупереч нашому постійному спротиву його цілям. Зважаючи на це, звертайте увагу на такі основні думки.

1. Бог невпинно дарує Свою благодать людям, які не заслуговують, не прагнуть її і навіть не цінують її після свого спасіння. Книга Суддів – не про взірці для наслідування, хоча в ній є кілька позитивних прикладів (на кшталт Отіїла і Девори), про яких згадується тільки на початку, а далі в розповіді вони не домінують. Річ у тім, що єдиним істинним героєм є Бог; єдиним істинним спасителем є Господь. У книзі Суддів ідеться про рясну Божу милість до грішників, про Божу благодать, яка переможе всі найбезглуздіші вчинки.

2. Бог хоче мати владу над усіма сферами нашого життя, а не тільки над деякими з них. Бог хотів, щоб ізраїльтяни захопили всю землю ханаанську, але вони натомість звільнили тільки окремі території і навчилися жити серед ідолів. Іншими словами, вони і не відкинули Бога, і але й не прийняли його повністю. Таке напівучнівство й компроміс зображуються в книзі Суддів як неможливе, нестабільне поєднання. Бог хоче володіти усім нашим життям, а не лише частиною.

3. Існує протиріччя між благодаттю й законом, між умовністю й безумовністю. Читачі знайдуть у книзі Суддів очевидне протиріччя. З одного боку, Бог вимагає послуху, тому що Він святий. З іншого – Він дає обіцянки відданості й вірності своєму народу. Чи Його святість і накази з умовою (“Робіть це і тоді я зроблю це”) візьмуть гору над Його обіцянками (“Я завжди буду з тобою”), чи Його обіцянки візьмуть гору над Його наказами? Скажімо так: чи є Його обіцянки умовними чи безумовними? Книга Суддів тут має вирішальне значення, показуючи, що жодна відповідь на це питання не є правильною. Майже всі читачі Старого Заповіту дотримуються або “ліберального” погляду (“Звісно, Бог завжди благословлятиме нас, якщо ми шкодуватимемо за вчинене”), або “консервативного” (“Ні, Бог благословлятиме нас тільки тоді, якщо ми будемо слухняні”). Але книга Суддів не вирішить цього конфлікту. Один із коментаторів зазначає: “Саме цей конфлікт (між умовністю й безумовністю) більше ніж будь-що інше стимулює розповідь”¹. Тільки євангеліє Нового Заповіту покаже нам, що через смерть Христа на хресті обидва аспекти є правдивими.

4. У нашому житті тут, на землі, є потреба постійного духовного оновлення й віднайдення способу, щоб його досягти. Книга Суддів показує, що духовний занепад неминучий, тому оновлення стає життєвою необхідністю. Ми побачимо регулярні, повторювані періоди занепаду-пробудження. Елементами цього духовного оновлення є покаєння, спільна молитва, знищення ідолів і помазані лідери. Пробудження відбувається тоді, коли ми перебуваємо під владою правильного наставника/правителя; рабство ж виникає, якщо ми перебуваємо під владою невідповідного наставника/правителя. Книга Суддів є найкращою книгою Старого Заповіту для розуміння оновлення і пробудження, тоді як у Новому Заповіті вони найповніше зображені в Діях. Зауважте, однак, що періоди пробудження в книзі Суддів з часом слабшають, натомість у Діях це оновлення поширюється й міцніє.

5. Ми потребуємо справжнього Спасителя, на якого вказують усі людські спасителі як через недоліки, так і через свої сильні сторони. Як ми вже зазначали вище (п. 1), поширення зла й зіпсутості лише посилює нашу потребу в спасителі, а не в прикладах для наслідування. До того ж падіння ефективності пробудження в кожному наступному періоді та погіршення суддів наводять на думку про неможливість для будь-якої людини бути спасителем. Самі судді вказують нам на когось вищого за них усіх. Від Отніїла ми дізнаємося, що Бог може спасати через усіх; від Девори – що Він може спасати через багатьох; від Гедеона – що Він може спасати через кількох; і від Самсона – що Він може спасати через одного. Бог спасатиме, пославши Одного.

6. Бог керує усім, як би воно не виглядало. Найбільш поширену тему в книзі, мабуть, найлегше пропустити. Часто здається, що Бог майже відсутній у подіях Суддів, але це не так. Він виявляє свою волю через слабких людей, всупереч їм. Його цілям ніщо не може завадити. Божі млини мелють повільно, але перемелюють надзвичайно тонко.

НОТАТКИ

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Прочитайте Судді 1:1 – 2:5. Чи простежуєте ви вищезазначені шість тем у цих перших віршах?

2. (У групах по 2 або 3). Яка з тем буде найкориснішою, які теми найвагоміші для Вас? У чому їхня актуальність зараз?

ПИТАННЯ “СВЯЩЕННИХ ВОЄН”

ПРОБЛЕМА

Одна з найбільших проблем, що постають перед сучасними людьми, які читають книги Ісуса Навина і Суддів чи Старий Заповіт у цілому, є Божий наказ Ізраїлю “вигнати” й виселити мешканців Ханаану з їхньої батьківщини. Тут ми бачимо, як нація робить щось таке, що засуджується в теперішньому світі. Це можна порівняти зі сучасними “етнічними чистками”, коли одна етнічна група намагається насильно виселити або знищити іншу. Виправдовуючи участь у війні з метою захисту своєї батьківщини, більшість із нас сьогодні не вважала б правильним іти на війну, щоб відібрати батьківщину в когось іншого. Крім того, складається враження, що книга Суддів виправдовує “священну війну”. Якщо ми кажемо, що завоювання Ханаану в ім’я Бога є праведним учинком, тоді чому інші також не мають права стверджувати, що збираються на війну в ім’я Бога проти “нечестивих язичників”? Що ми на це скажемо?

ХИБНЕ ВИРІШЕННЯ

Занадто просто було б відповісти, що Старий Заповіт “був примітивнішим етапом релігії” і що “він містить багато варварських суджень і наказів, які ми вже не можемо визнавати”. Така позиція зумовлює серйозну проблему. Чому ми зараз не можемо їх визнавати? Завоювання Ханаану ми вважаємо проблемним насамперед тому, що цим порушуються шоста (“Не вбивай”) і восьма (“Не кради”) заповіді. Але Десять Заповідей містяться в Старому Заповіті (Вихід 20)! Тож якщо ми відкидаємо Старий Заповіт як правдиве одкровення Боже, то на якій підставі ми вважаємо “аморальним” це завоювання? Нелогічно стверджувати, що “мені подобається уривок з Виходу 20, але не подобається з Суддів 1”. Якщо Старий Заповіт не є Словом Божим, то хто має право сказати, що один розділ кращий за інший? Заперечення авторитету Старого Заповіту заради того, аби вирішити цю проблему, подібне до спалювання всього будинку з метою вбити пацюка, який у ньому живе. Якщо ми не знаємо, що є Слово Боже, то чому нас хвилює незначний імперіалізм?

Справжня проблема (і це дійсно справжня проблема) в тому, що в книгах Ісуса Навина і Суддів Бог дозволяє ізраїльтянам чинити те, що він забороняє в будь-якій іншій частині Біблії. Моральний закон як Старого, так і Нового Заповіту повсякчас проти завоювань. Коли ми вбиваємо людей, які не нападали на

нас, і відбираємо їхню землю, це завжди вважається крадіжкою і вбивством. То чому ж Бог допускає тут такий виняток? І чому ця частина Біблії не може слугувати виправданням для “священних воєн” сьогодні?

ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Є кілька важливих відмінностей між місією Ізраїлю захопити Ханаан і будь-якими іншими військовими діями до чи після цього.

1. По-перше, ця війна не провадилася на основі расової відмінності. Божий наказ виселити ханаанейців не є дорученням вигнати людей іншої раси чи вбити їх. Коли почалося вторгнення в Ханаан, шпигунам Ізраїлю допомагала Рахав, мешканка Єрихона (див. Ісус Навин 2). Рахав була не тільки поганкою, а й повією; її можна було б вважати расовим і моральним “аутсайдером”. Поза тим, завдяки своїй вірі в Господа Ізраїля вона була долучена до ізраїльського народу і залишилася в Ханаані. Мета цієї місії полягала в тому, щоб “зруйнувати жертівники” ідолів (Судді 2:3) і винищити поганське поклоніння, а не людей певної раси. Тому цей похід не є свідченням війни однієї етнічної групи проти іншої.

2. По-друге, ця війна не провадилася з метою імперіалістичного розширення території. Навіть під час цього особливого доручення Бог не дозволяє ізраїльтянам грабувати або поневолювати людей, з якими вони воюють. Їх потрібно перемогти і вигнати геть – ось і все. Наприклад, у книзі Ісуса Навина 7 йдеться про Ахана, засудженого за зберігання награбованого з одного з ханаанських містечок. Те, що тоді вважалося нормальним під час усіх військових дій і вторгнень, було повністю заборонене для ізраїльтян. Чому? Тому що метою цієї місії було не стати могутнім і сильним, а створити країну, в якій можна було б вільно служити й віддавати честь Богу. (Необхідність виселити ханаанейців, імовірно, була пов'язана з тим, якими уразливими до спокус були ізраїльтяни. Іншими словами, вигнання не було свідченням їхньої доброчесності, а, навпаки, духовної слабкості!) Таким чином, цей похід не є прикладом імперіалістичної колонізації однієї країни іншою.

3. По-третє, ця війна провадилася як Божий осуд через пряме одкровення.

Ісусу Навину (Ісус Навин 1:1-9), через Ісуса Навина (Ісус Навин 23:1-16) і знову ж таки через ефод священика (Судді 1:1) Бог передає чітке вербальне одкровення ізраїльтянам вигнати ханаанейців. Не може бути більш прямої й певнішої підстави для такої дії. Було б недостатньо сказати: “Ми обмірковували це і вважаємо, що Господь спонукає нас порушити шосту й восьму заповіді!” Але чому ж Бог наказав таке вчинити?

Дослідник Старого Заповіту Мередіт Клайн назвав це “етикою втручання”. Богу, звісно, одразу відомо, чим усе закінчиться. Тільки Він один знає, хто з людей буде покараний у судний день, і може здійснити суд над ним “завчасно”. У такий спосіб Бог, усьому Суддя, може визначати, чи слід вершити правосуддя вже зараз, не чекаючи останнього дня. Так майбутнє “втручається” в теперішнє. У цьому сенсі те, що відбувається насправді, є не “примітивнішим”, а “прогресивнішим”. Це не повинно дивувати нас, бо євангельське благословення є водночас майбутньою благодаттю вже нині.

Тож аналізовані частини Старого Заповіту не слід вважати загальним наказом для віруючих виступати силою проти невірних чи виправданням “священної війни” представників однієї віри проти прихильників іншої. Ми дізнаємося про волю Господа з Десяти Заповідей та інших настанов Біблії, а не через намагання наслідувати все те, що описане в історіях Біблії. Багато людей стикаються з тією ж проблемою, кажучи: “Ми порядкуємо в нашій церкві так само, як заповідав нам Бог у книзі Дій”. У посланні до Ефесян і 1 Тимофія Павло чітко викладає принципи церковного устрою. Але подекуди книга Дій описує тільки те, що церква *робила*, а не те, що Бог *наказав* їй робити. Ми мусимо бути набагато обережнішими, роблячи висновки з історичних уривків.

ВИСНОВОК

Це питання підкреслює важливість ортодоксального християнського погляду на Боже одкровення. Усі гілки церкви – православна, католицька і протестантська – погоджуються, що Біблія є повністю унікальним одкровенням Божої волі. Проте існують і два інші, протилежні погляди, що є дуже небезпечними і можуть призвести до “священної війни”. З одного боку, деякі люди вважають, що отримують пряме одкровення від Бога нарівні з тим, яке отримували Мойсей, Ісус Навин чи апостоли. Якщо ви вірите в такий вид “постійного одкровення”, то це позбавляє вас можливості контролювати або перевірити його, що врешті може призвести до “священної війни”. Ви завжди можете сказати, що Бог закликає вас нападати в Його ім’я і знищувати людей, які “від диявола”. З іншого боку, дуже багато людей не вірять, що Біблія взагалі є остаточним одкровенням. Але якщо ви не вірите в авторитетне Слово, тоді *також* втрачаєте можливість контролювати чи перевіряти власне сумління, що врешті теж може призвести до “священної війни”. Ви завжди можете сказати, що ваша совість закликає вас нападати й знищувати певну групу людей. Натомість дотримання ортодоксальних поглядів Біблії дає можливість контролювати й перевіряти те, як використовується політична влада.

ЧИТАЙТЕ ЗІ СМІРЕННЯМ

Сучасні люди дуже часто презирливо ставляться до багатьох персонажів книги Суддів чи обурюються їхніми діями. Божий наказ підкорити Ханаан і так досить важко зрозуміти. Крім того, ми бачимо, як Ізраїль відступав від волі Божої і постійно морально занепадав. Ті, кого вважали “добрими хлопцями”, часто поводитися негідно з жінками та представниками інших рас. Але ми, сучасні люди, не повинні думати, що були би цивілізованішими, якби народилися в цю древню епоху. Нам слід збагнути, що ми маємо перевагу, живучи в суспільстві, яке сформувалося під впливом Десяти Заповідей та інших біблійних джерел. Читаючи про цих древніх чоловіків і жінок, пам’ятайте, що наше єство у своїй основі не краще за їхнє. Будьте готові шукати те, чим ви подібні до людей із цієї історії. Не потурайте вашому егоїзму, зосереджуючи увагу тільки на тому, чим ви відрізняєтеся від них.

Життя в плюралістичному суспільстві

Напівучнівство

Заняття 1 | Судді 1:1-2:3

1. Прочитайте Ісуса Навина 1:1-9 і 23:3-13. В останньому уривку йдеться про місію, яку Господь доручив ізраїльтянам через Ісуса Навина незадовго до його смерті. (а) Які конкретні настанови їм було дано? (б) Чому, на вашу думку, Господь наполягає на тому, щоб віддане учнівство було невід'ємною частиною військової хоробрості в цьому дорученні? (в) Чи підтверджує цей уривок тези, розглянуті минулого тижня, про те, що це не заклик до майбутніх "священних воєн"?
2. Прочитайте Судді 1:19-35. Добре почавши (1:1-18), ізраїльтяни все ж не змогли вигнати ханаанейян. Складіть список усіх причин (наведених або означених у тексті) того, що різним племенам не вдалося зробити це.
3. Прочитайте Судді 2:1-3. (а) Як Бог визначає причини того, що ізраїльтянам не вдалося вигнати ханаанейян? (б) Якою, за Його словами, була справжня мета такого доручення (2-й вірш)? (в) Враховуючи зміст 1-го і 23-го розділів книги Ісуса Навина, визначте, чому причини, наведені у віршах 19-36, вказують не тільки на військову невдачу, але й духовну невірність?
4. (а) Чи є щось у вашому житті, про що ви кажете: "Я не можу цього зробити", але Бог може сказати: "Ти просто не хочеш цього робити"? (Прочитайте 1 Коринтян 10:13. Чи є якась сфера вашого життя, де ви не ставитеся до цієї обіцянки серйозно?) (б) Про які дві речі, за словами Бога, ізраїльтяни забули в 2:1? Як ми можемо перебороти наші відмовки, роздумуючи над цими двома істинами?

5. Прочитайте Судді 2:1-3. (а) Чи не вбачаєте ви певного конфлікту між першим “сказав Я” в 1-му вірші і другим “І Я теж сказав” у 3-му вірші? (б) Завдяки чому цей драматичний конфлікт робить історію Суддів захопливою? (в) Як Ісус Христос вирішує цю дилему? (д) Які конкретні наслідки порушення нами одного із законів Божих?
6. Прочитайте Судді 2:1. (а) Ангел Господній приходить з Гілгалу. Чому Бог хоче, щоб вони пам’ятали про Гілгал, почувши звинувачення в непокорі? (Прочитайте Ісус Навин 5:4-10 про те, що сталося).
7. Прочитайте Судді 2:3. Бог каже, що ті ханаанейці, які залишилися, стануть “терням” і “пасткою”. Що ви залишили у вашому житті такого, чого потрібно було б позбутися? Як такі речі стають пастками? Просіть Бога, щоб дав вам силу й бажання позбутися їх.

Життя в плюралістичному суспільстві

Життя серед ідолів

Заняття 2 | Судді 2: 3-6

1. Прочитайте Судді 2:2-3. (а) У чому полягає головна причина того, що ізраїльтяни повинні були вигнати ханаанеян та “не складати заповіту” з ними? (б) Якщо Господь є єдиним істинним Богом, тоді як ханаанські боги можуть бути “терням” та “пасткою”?
2. Прочитайте Судді 2:6-19. Назвіть усі етапи тих циклів, які ізраїльтяни постійно повторювали. (Якщо у вас виникнуть труднощі, порівняйте ці вірші з 3:7-9, де зазначені всі ці етапи).
3. Порівняйте Судді 2:7-10 з Повторенням Закону 6:4-9, 20-23. Чому попереднє покоління не змогло передати свою віру наступному? Чи були у вас християнські батьки? Яким був ваш досвід пізнання віри?
4. Прочитайте Судді 2:16-19. Тут протиставлені дві групи, що змагаються за контроль над ізраїльтянами. Назвіть кожну з них. Чим вони схожі? Чим відрізняються?
5. Прочитайте Судді 2:17. Що слово “блудили” говорить нам про ідолопоклонство Ізраїлю та про Бога і стосунки, які ми повинні мати з Ним?

6. Невдала спроба ізраїльського народу захопити Ханаан стала наслідком їхньої неспроможності віддати Богові виняткову владу над усім своїм життям. Щоб визначити напевно, чи є Христос Господом якоїсь частини вашого життя, поставте собі два питання: (а) чи готовий я зробити в цій сфері мого життя все, що Бог скаже мені? (б) Чи я готовий прийняти в цій частині життя все, що Бог пошле мені? Назвіть одну або щонайбільше дві сфери, щодо яких вам важко відповісти на ці питання. Що тоді контролює цю частину вашого життя?
7. Прочитайте Судді 2: 20-3:6. Згідно з цим уривком, через які дві причини Бог не прогнав ворогів Ізраїлю? Чому цей "суд" є також своєрідною формою милосердя? Порівняйте цей уривок з Євреїв 12:1-13. Як певна важка ситуація стала виявом милосердя у вашому житті?

Життя в плюралістичному суспільстві

Егуд: Неочікуваний лідер

Заняття 3 | Судді 3: 7-31

ВСТУП

Для перших читачів цього уривку великим сюрпризом було би те, що Егуд, людина, яку використовував Бог, був “лівшею” (вірш 15). Бог присягається своєю правою рукою, в його правиці є блаженство, і його Обраний сидить по Його правиці (Ісаї 62:8-9; Псалом 15(16):11 та 109(110):1). Чому? Оскільки більшість людей були правшами, права рука була символом сили і здібностей. Але найбільшою інтригою є вислів у вірші 3:15, в якому буквально йдеться: “з безвладною правою рукою”. Дуже ймовірно, права рука Егуда була паралізованою або з певних причин неповносправною.

- 1. Чому ізраїльтяни чинили зло та зверталися до ідолів, про що нам говорить вірш 7? Як у 2 Петра 1:5-9 висвітлено основну причину того, чому нам щось не вдається? Порівняйте, як ця проблема розглянута в книзі Ісуса Навина 4:19-24. Як можна вирішити цю проблему сьогодні?**
- 2. Прочитайте Судді 3:7-11. Це перший приклад “пробудження”, яке Бог посилає людям, що стали духовно черствими. Що робить Бог, щоб пробудити людей? Що чинять люди? Як ви можете послугуватися тими самими засобами у своєму житті?**
- 3. Прочитайте Судді 3:12-19. Чому, на вашу думку, цар мав би бути настільки нерозумним, щоб зустрітися сам на сам і без жодного захисту з представником пригнобленого ворожого народу?**
- 4. Прочитайте Судді 3:15-30. Чим порятунок Отнії подібний до Егудового? І чим вони різняться?**

5. Що допомагають нам зрозуміти відмінності між Отніїлом та Егудом? Поміркуйте про ці уроки з погляду того, (а) як приходить духовне оновлення і (б) чому іноді нас у цьому спіткають труднощі.
6. Про що свідчить неочікувана природа лідерства Егуда: (а) чому Бог обирає конкретних людей (порівняйте цей уривок з 1 Коринтянам 1:26-29); (б) що Бог врешті зробить для спасіння світу; і (в) якого ставлення ми тоді повинні очікувати від світу?
7. Оберіть питання для обговорення: (а) Чи маєте ви якісь вроджені вади, які Бог може перетворити в цінні риси для служіння Йому? (б) Як деякі проблеми у вашому житті можуть дати можливості для духовного оновлення? (в) Чи ви коли-небудь обмежували Бога, вимагаючи, щоб Він діяв певним чином, відповідно до правил?

Життя в плюралістичному суспільстві

Девора – жінка-лідер

Заняття 4 | Судді 4:1-5:31

1. Прочитайте Судді 4:1-24. Якими дарами наділена Девора та якими вміннями вона володіє (4: 4-14)? Якими були результати її роботи (5:6-9)?
2. Що спільного між суддівством Девори та Отніїла, Егуда і Шамгара? Що відмінного?
3. Яким чином приклад Девори змінив як “крайні консервативні”, так і “крайні ліберальні” погляди на лідерство жінок?
4. Прочитайте Судді 4:6-16 і порівняйте їх з Євреїв 11:32-34. У цьому поході Барак прославляється завдяки своїй вірі. (а) Як він демонструє віру? (б) Яким чином він вказує шлях до єдиного Спасителя і Судді?
5. Прочитайте Судді 4:17-22 і 5: 24-31 (а) Як у віршах 5:29-30 висвітлено мотиви Яіл? (б) Який стосунок має те, що Бог хоче, до методу, як цього досягти?
6. Прочитайте Судді 5:1-31. Чим події, описані в пісні, відрізняються від тих, про які йдеться в історичній розповіді в 4 розділі?

7. Оберіть питання для обговорення: (а) Чи дотримуєтеся ви такого самого погляду, як Судді 5, на те, що відбувається у вашому житті, чи тільки такого погляду, як Судді 4? Як приклад Девори міг допомогти вам у недавніх подіях вашого життя? (б) Чи закликає Бог вас, як і Барака, зробити те, що не принесе вам багато слави? Як ви можете поводитися, керуючись своєю вірою? (в) Чи можете ви молитися за ваших ворогів так, як це робив Ісус, чи лише так, як це робила Дебора?

Життя в плюралістичному суспільстві

Гедеон бачить Бога

Заняття 5 | Судді 6:1-40

1. Прочитайте Судді 6:1-10. Які три події підготували народ до пробудження? Що зробив Бог, а що народ?
2. Яка різниця між покаяттям і каяттям у Судді 6:1-10? (Прочитайте 2 Коринтян 7:9-11). Що з цього висловлюють люди? Як Бог намагається допомогти їм? Що з цього ми можемо використати для власного духовного оновлення?
3. Прочитайте Судді 6:11-24. (а) Бог починає рятувати, хоча народ ще досі не показує жодних ознак покаяття. Чого ми можемо навчитися з цього? (б) Хто розмовляє з Гедеоном – ангел чи Господь? Чому ця постать постійно з'являється (див. 2:1; 13:1-23)? Як страх смерті Гедеона і його жертівник проливають світло на ці питання?
4. Чи правильно Гедеон оцінює проблеми Ізраїлю в Судді 6:11-16 (вірш 13), чи Бог таки правий (вірші 1, 14)? Чи припускаємося ми тих самих помилок у нашому житті?
5. Чи правильно Гедеон оцінює свої можливості (вірш 15), чи правий Бог (вірш 12) або ж, можливо, вони обидва мають рацію? Чи є це ілюстрацією того, яким має бути християнин? Що відбувається з нами, коли ми перестаємо розуміти одну зі сторін чи якийсь погляд?

6. Прочитайте Судді 6:16-40. Як Господь готує Гедеона? Якими способами Він показує йому, як бачити і долати (а) ворога серед нас (вірші 25-32), (б) ворога навколо нас (вірші 33-35) і (в) ворога всередині нас (вірші 36-40)? Як нам досягти тих самих змін у нашому житті?

7. Питання: Як Бог підготував вас для служіння іншим? Як Бог вів вас в головні моменти вашого життя?

Життя в плюралістичному суспільстві

Гедеон веде до перемоги

Заняття 6 | Судді 7:1-25

1. Прочитайте Судді 7:1-8. Хто повертається додому і чому? Чому Бог хотів зменшити чисельність армії Гедеона?
2. Прочитайте Судді 7:1-8. "Численний той народ, що з тобою, щоб Я дав мідіянітян в його руку..." (вірш 2). Яким чином цей принцип проливає світло на те, як Бог діє у вашому житті? див. 2 Кор. 12:7-9). Чим ви, зазвичай, хвалитеся?
3. Прочитайте Судді 7:8-15. Чому Бог посилає Гедеона в табір мідіянітян? Вкажіть усе, чого цей випадок навчає про Бога і нас самих.
4. У чому вам потрібне запевнення (або які Божі уроки вам необхідно засвоювати знову і знову)? Як Бог запевнює і навчає вас?
5. Прочитайте Судді 7:15-25. Як виглядав план битви Гедеона? Звідки взялася стратегія раптового нападу? Як ця стратегія підтверджує сон про буханки ячмінного хліба?

6. У чому ви відчуваєте себе безсилим або потребуєте чийсь допомоги? Як ви можете (а) прийняти ті обмеження, визначені Богом, і (б) визнати, що “сила Божа виявляється в немочі”? Попросіть, щоб інші стали частиною вашої боротьби й помолилися за вас.

7. Зверніться подумки до 6 і 7 розділів. Перелічіть усе, що використовує Бог, щоб допомогти Гедону розкрити свій лідерський потенціал.

Життя в плюралістичному суспільстві

Занепад дому Гедеона

Заняття 7 | Судді 8:1-10:5

1. Прочитайте Судді 8:1-17. Зверніть увагу на Гедеонову відповідь Єфремові (вірші 1-3) і людям Суккота й Пенуїла (вірші 4-17). (а) Чим схожі відповіді цих трьох груп людей Гедеонові? (б) Як ви думаєте, як почувався Гедеон, коли спілкувався з цими групами?
 2. Прочитайте Судді 8:1-17. (а) Як Гедеон забуває про “урок про 300” (7:2)? (б) Які емоції виникають у вас, коли забуваєте про Божу благодать?
 3. Прочитайте Судді 8:1-17. (а) Як ви гадаєте, чому Гедеонова відповідь Суккоту й Пенуїлу відрізнялася від його відповіді Єфрему (див. 7:24-25)? (б) Чому в Гедеона (див. 8: 18-21) було непохитне бажання переслідувати сильнішу армію тільки з 300 воїнами (8:4, 10)? (в) Один з коментаторів каже, що приклад Гедеона доводить необхідність “бути уважними до дарів Духа без плодів Духа!” Як ви гадаєте, яке це має значення, зокрема для нас?
- Примітка.** Ефод первосвященика (Вихід 28) був частиною його убрання, що покривала груди і спину. Він був вишитий золотим орнаментом і коштовним камінням. На лицьовому боці цього нагрудника були Урім і Туммим – два камені, які використовували для отримання відповідей “так” або “ні” від Бога. Багато хто вважає, що ці камені були двосторонніми, як монети. Якщо після підкидання випадали два “аверси”, це означало “так”, два “реверси” – “ні”, а змішаний результат – відсутність відповіді. Ефод Гедеона (8:24-27) був копією, засобом визначення Божих відповідей на різні запитання. Люди приходили, щоб поклонятися йому як ідолу.
4. Прочитайте Судді 8: 22-35. (а) Чому Гедеон відмовився від пропозиції панувати? (б) Як, відкинувши пропозицію панувати на місці Бога (вірш 22), Гедеон поклоняється ефоду замість Господа (вірш 27)?

5. (а) Які добрі речі стають ефодом і пасткою у вашому житті? (б) Як успіх може стати більшим духовним випробуванням, ніж негаразди?
6. Прочитайте Судді 9:1-57. (а) Чим відрізняється історія Авімелеха від історії інших описаних лідерів? (б) Чому оповідач приділив їй так багато уваги? (в) Як дії Гедеона посіяли зерна лиха в житті Авімелеха (8:29-31)? (г) Як притча про тернину (вірші 7-21) проливає світло на зміст цієї історії?
7. Прочитайте Судді 10:1-5. Що так вражає у звичайних описах суддів Толи і Яіра?

Життя в плюралістичному суспільстві Їфтах – лідер-вигнанець

Заняття 8 | Судді 10:6 – 12:15

1. Прочитайте Судді 10:6-18. (а) Який зв'язок між богами, яким поклоняється Ізраїль, та народами, що його поневолюють? (б) Чому, на вашу думку, у вірші 7 вживається слово "передав" (англ. sold – продав) (порівняйте Судді 2:14, 3:8 і 4:2 з Римлян 1:24-25)? (в) Чого це навчає нас?
2. Прочитайте Судді 10:6-18. (а) Чому Бог так різко відповідає на заклик ізраїльтян у віршах 11-14? Що це говорить нам про їхнє покаяння (вірш 10)? (б) Чи є суперечність між віршами 13 і 16?
3. Прочитайте Судді 10:6-16. (а) Чого ми можемо навчитися про духовне оновлення і пробудження? (б) Що у віршах 15-16 сказано про справжнє покаяння? (в) Який крок для вас є найнеобхіднішим?
4. Прочитайте Судді 11:1-11. (а) Як дитинство Їфтах вплинуло на те, що він став неочікуваним рятівником? (б) Як це підготувало його до суддівства? (в) Чим Їфтах схожий на інших суддів і навіть Ісуса? (г) Як жажливі випробування можуть приготувати вас до допомоги іншим?
5. Прочитайте Судді 11:12-28. Цар аммонітян виправдовує свій напад на Ізраїль, наполягаючи, що ця земля раніше належала їм (вірш 13). Які три аргументи використовує Їфтах у своєму дипломатичному листі, щоб спростувати це твердження? Чому, на вашу думку, Аммонові сини не послушалися слів Їфтах?

- 6. Прочитайте Судді 11:29-40. Що Їфтах обіцяє Богу? Чому він це обіцяє? Чому він дотримується своєї обітниці?**
- 7. Яка жахлива історія (мабуть, найжахливіша в усій книзі)! Чого, на вашу думку, автор сподівався навчити нас? Які уроки ми можемо отримати з цього випадку?**

Життя в плюралістичному суспільстві

Народження Самсона

Заняття 9 | Судді 13:1-25

1. Прочитайте Судді 13:1-2. Чим цей період віровідступництва й духовного відродження схожий на попередні? А чим відрізняється? Чому автор так часто використовує вислів “у Господніх очах”? (Див. Судді 21:25). Що ми вважаємо гріховним, зважаючи на зміст цієї фрази?
2. Прочитайте Судді 13:1-3. (а) Які спільні ознаки цього особливого народження Самсона й народження Ісаака, Самуїла, Івана Хрестителя та Ісуса? (б) Що цей список говорить нам про Бога? (в) Зверніть увагу на схожість зі звісткою в Євангелії від Луки 1:31. У який спосіб народження Самсона почало готувати Ізраїль до приходу справжнього Месії? (див. вірш 5).
3. (а) Що говорить Бог матері Самсона (13:3-5)? (б) Прочитайте Числа 6:1-21. У чому полягала незвичайність назорейського життя Самсона? Як життя назорея могло підготувати Самсона до служіння? (в) Що ми дізнаємося про те, як Бог готує нас до служіння? Як Він підготував вас до служіння Йому?
4. Прочитайте Судді 13:6-25. (а) Які ознаки віри ви бачите в матері й батькові Самсона? (б) Чому повторний візит ангела сповнений водночас милості й непохитності? (в) Як ви реагуєте на те, що Бог не дає вам детальнішої інформації? Чому Він не дає нам більшого? (г) Чому ангел повертається, не маючи ніякої нової інформації? Чого це навчає нас у вихованні дітей (чи про саме життя)?

5. Прочитайте Судді 13:16-21, (а) Чому віра матері є більшою від віри батька? (б) У чому поведінка батька може слугувати для вас уроком? А матері? (в) Яким чином ваші нинішні проблеми є породженням недовіри до доброти Бога?

6. Як ангел показує, ким він є насправді (Судді 13:16-21)? Що нам це говорить про те, ким він є? Чому так вражає те, скільки часу знадобилося батькам Самсона для усвідомлення того, що це насправді був Господь?

Життя в плюралістичному суспільстві

Початок діянь Самсона

Заняття 10 | Судді 14:1 – 15:20

1. Прочитайте Судді 14:1-5; 15:9-13. Що в цих уривках сказано про стан конфлікту між ізраїльтянами і филистимлянами в той час? [Примітка: Тімна – це село на ізраїльській території (Ісуса Навина 19:43)]. Як ставлення ізраїльтян відрізняється від того, як вони повели себе зі своїми поневолювачами в минулому (див. Судді 10:6-12)?
2. Прочитайте Судді 14:4. (а) Чим Божий план щодо Самсона відрізняється від того, чого очікували його батьки (або ми!), сподіваючись, що Господь використає його, аби звільнити Ізраїль від филистимлян? (б) Як це вчить нас бути терплячими навіть тоді, коли здається, що Господь бездіяльний?
3. Порівняйте Судді 14:1-4 із Суддями 3:5-6 та Виходом 34:15-16. (а) Чи занепокоєння Самсонових батьків щодо його шлюбу містить расистські настрої? (б) Прочитайте 2 Коринтян 6:14-16 і порівняйте. У чому полягає головна біблійна засторога щодо змішаних шлюбів?
4. Прочитайте вірші 14:1-20. (а) Що ми дізнаємося з них про характер Самсона? (б) Чому Самсон не розповідає своїм батькам про лева і джерело меду (14:9)?
5. Самсон мав ці недоліки, попри силу Святого Духа (13:25; 14:19). (а) Що ми дізнаємося про відмінність між духовними дарами (вміннями) і плодами (див. 1 Коринтян 13:1-3 і Галатів 5:22-23)? (б) Як нам стати уважнішими до цієї проблеми в нашому житті?

6. Перегляньте 15 :1-20. “Чи ти не знав, що над нами панують филистимляни?” (15:11) Це запитання до Самсона підтверджує, що насправді таке поняття як гармонійне співіснування між церквою і світом відсутнє, бо там, де немає жодного конфлікту, світ узяв гору.”¹ Наведіть кілька прикладів того, як зусилля церкви в уникненні конфлікту зі світом були (або є) насправді поступом перед ним.
7. Конфлікт зі світом є необхідною складовою справжнього християнства. До яких дій, що суперечать думці багатьох у вашому світі, закликає Бог?

¹ Майкл Уїлкок, р. 142.

Життя в плюралістичному суспільстві

Суд над Самсоном

Заняття 11 | Судді 16:1-31

1. Прочитайте Судді 16:1-3. (а) Дехто вважає вірші 1-3 своєрідним прологом, що підводить до кульмінаційного моменту життя Самсона. Як він передвіщає те, що повинно статися, і готує нас до цього? (б) Який негативний вплив може мати успіх на наше духовне життя? Що найбільше сприяло вашому духовному зростанню – успіх чи невдачі?
2. Прочитайте Судді 16:4-21. (а) Які мотиви були в Делілі зробити те, що вона зробила? (б) Що спонукає Самсона грати з нею в цю небезпечну гру? (в) Хоча вони обоє говорять: “Я кохаю тебе” (вірш 15), та насправді просто використовують один одного. Яких інших форм можуть набути подібні стосунки? Які існують варіанти вирішення таких ситуацій?
3. Чому Самсон говорить Делілі правду в Судді 16:15-21?
4. У чому таємниця сили Самсона в Судді 16:15-21? Звідки вона походить і хто дійсно розуміє її?
5. Що є джерелом вашої духовної сили? Коли ви відчуваєте себе найсильнішим, а коли найслабшим? Які форми цього “магічного” аспекту Божого благословення існують сьогодні?

6. Прочитайте Судді 16:21-31. Чим (а) відрізняються й чим (б) схожі епізоди, в яких ідеться про схоплення і смерть Самсона й Христа?

7. Прочитайте Судді 16:22-31. Чому Самсонова сила повернулася? Прочитайте Євреїв 11:32-34, щоб дати вичерпну відповідь. Як історія Самсона ілюструє слова “Коли бо я слабий, тоді я сильний” (2 Коринтян 12:9-10)? Як цей принцип реалізується у вашому житті?

8. Що найважливіше з того, чого навчив вас Бог історією життя Самсона?

Життя в плюралістичному суспільстві

Люди без серця

Заняття 12 | Судді 17:1-18:25

ОГЛЯД

Досі книга Суддів описувала часи, коли Бог втручався, щоб урятувати Ізраїль від духовного занепаду та ідолопоклонства. Кожному епізоду розповіді властива певна циклічність, яку Майкл Уїлкок назвав “непокорою, покаранням, покаєнням і порятунком”¹. Ми переконалися, однак, що непокора ставала дедалі сильнішою, аж поки покаєння повністю не зникло. Щоразу Бог посилав порятунок через усе більшу благодать і зі щоразу меншою віддачею з боку ізраїльтян. Зрештою, під час суддівства Самсона навіть Божий порятунок був здійснений через слабкість і поразку рятівника! Так Бог скеровує нас до Євангелія, показуючи, що Його спасіння приходить через благодать, якої ми не заслужили. Порятунок звершується для нас через слабкість і поразку Спасителя.

ВСТУП

Останні розділи книги Суддів порушують попередню структуру розповіді. З уривків, про які йшлося раніше, ми отримали досить загальне уявлення про ситуацію, зазвичай через слова “І чинили вони зло в Господніх очах”. Останні ж розділи містять приземлений, детальний опис життя Ізраїлю в ті часи. Різні посилення в уривках свідчать про те, що ці випадки не подані у хронологічному порядку після розповіді про Самсона й інших суддів. Події, описані там, відбувалися раніше, у період правління попередніх суддів. З уже розглянутих фрагментів ми довідалися, як Бог рятував ізраїльтян, а ці епізоди розповідають про духовний стан, від якого Бог рятував їх. Ось чому в останніх розділах Господь майже не згадується. Вони показують нам, яким було життя ізраїльтян, коли вони діяли на власний розсуд. Така картина людства без Бога настільки похмура, що про ці уривки майже ніколи не згадують у проповідях і їх навіть не вивчають.

- 1. Прочитайте Суддів 17:1-2. Ці вірші дуже інформативні! Що ми дізнаємося про те, (а) що зробив Миха, (б) якою він був людиною і (в) якою людиною була його мати?**
- 2. Прочитайте Судді 17:1-11. (а) Чому поклоніння Михи та його матері є “ортодоксальним” і правильним? (б) У чому воно суперечить Десятьом Заповідям та іншим законам правдивого поклоніння Богові?**

¹ Michael Wilcock, *The Message of Judges* (Майкл Уїлкок “Послання Книги Суддів”) (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1992), p. 11.

3. Перша з Десятьох Заповідей забороняє нам поклонятися іншим богам. Друга забороняє поклонятися Богу через рукотворні зображення (Вихід 20:3-4). Яка відмінність між цими заповідями?
4. (а) Як ми можемо поклонятися Богові через зображення сьогодні? (б) До яких проблем в нашому житті це призводить? (в) Прочитайте Колосян 1:15. Як Новий Заповіт показує нам, чому Бог забороняє будь-кому створювати Його образ?
5. Прочитайте Судді 17:1-11. Релігія сім'ї Михи зовні є ортодоксальною, але внутрішньо – це ідолопоклонство, причому не тільки в розумінні Бога, але й у своєму підході до Нього. (а) Яка ціль їхньої релігії (вірш 13)? (б) Якими є засоби досягнення цієї цілі (вірші 4-5)? (в) Якими були стандарти поведінки (вірш 6)?
6. Прочитайте Судді 17:1-11. Мати Михи обіцяє всі свої гроші Господеві (вірш 3), але все ж більшу частину залишає собі (вірш 4). Як цей епізод може слугувати важливим показником нашого духовного стану?
7. (а) Прочитайте Судді 18:1-2. Чому для Данового племені досі немає місця в Ханаані? (Прочитайте Ісуса Навина 19:40-48; Судді 1:27-34; 2:1-3)? Які виникають припущення щодо їхнього духовного стану? (б) Прочитайте Судді 18:3-21. Як це плем'я ставиться до Бога під час пошуку дому? Яким чином вони демонструють такі ж духовні характеристики, що були властиві сім'ї Михи?

8. Прочитайте Судді 18:30-31. Що важливого є в цих віршах? Чому, на вашу думку, у книзі Суддів міститься ця досить нецікава історія?

Життя в плюралістичному суспільстві

Народ без царя

Заняття 13 | Судді 19:1–21:25

Загальна інформація

Левит. Левити були нащадками Левія, одного з дванадцяти синів Якова. Вони були єдиним плем'ям Ізраїлю, якому не виділили землі в Ханаані. Замість того, щоб працювати на землі й забезпечувати собі на прожиття, вони повинні мешкати поблизу і працювати в скинії, щоб проводити бого-служіння. На їх утримання йшла десятина й подарунки інших людей (прочитайте Числа 18:20-24). Священики були левитами, прямими нащадками Аарона (Числа 3:10), а інша частина цього племені допомагала їм у праці в скинії. Господь вважав левитів посвяченими в Його службі та служінні (Числа 3:5-13) і, таким чином, вони несли особливу відповідальність за те, щоб жити святим життям.

Наложниця. “Другорядна дружина, придбана за кошти чи взята у військовий полон, існування якої дозволялось у полігамному суспільстві...”¹. Наложниця була, по суті, рабинею-коханкою. Вона не була ні повією, ані дружиною в повному розумінні цього слова. Вона була жінкою “другого класу”, жінкою для утіхи, сексуальним об'єктом. Саме тому в цьому уривку Левита називають “паном” своєї наложниці (19:27) і лише раз – чоловіком (вірш 3). Незважаючи на те, що з самого початку (Буття 2:24) і в навчанні Ісуса (Марка 10:7-8) Господь чітко наказав, що шлюб повинен бути між одним чоловіком і однією жінкою, багато віруючих подекуди мали по кілька дружин і наложниць (див. історію Авраама в Буття 16:2-3) всупереч Божому задуму. Проте в Біблії зазначено, що, починаючи від Авраама, Якова і аж до Соломона, практика багатоженства завдавала страждань і болю кожній родині без винятку. Але в цьому уривку книги Суддів бачимо, що Левит, який повинен був жити святим життям, під впливом язичницької культури навколо нього купує наложницю і ставиться до неї як до свого майна.

1. Прочитайте Судді 19:1-10, а також примітки із загальною інформацією, вказаною вище. Що ви можете сказати про стосунки між Левитом і його наложницею з (а) того, як вона покинула його, (б) як довго він чекав, щоб піти по неї, (в) того (як припускають), що вона повернулася з ним? Чому, на вашу думку, її батько був настільки радий зустрічі з Левитом?
2. Прочитайте Судді 19:11-25. (а) Як автор із застереженням описує це місто у 18-20-му віршах? (б) Яким чином випадок, описаний у віршах 22-25, порівнюється з віршами Буття 19:1-11 і протиставляється їм? Що допомагають зрозуміти ці паралелі?

¹ New Bible Dictionary (Новий біблійний словник) (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 1962), p. 246.

3. Прочитайте Судді 19:25-30. (а) Чому єфремлянин запропонував нападникам узяти двох жінок, зокрема і свою власну дочку, а не Левита? (б) Чому, як ви вважаєте, наложниця не увійшла в дім (вірш 26)? (в) Перелічіть усі деталі, наведені у віршах 26-29, які ілюструють ставлення Левита до своєї наложниці. Що ці деталі говорять нам про їхні стосунки? Чому оповідач подає так мало подробиць про дії натовпу вночі, але так багато про дії Левита вранці? Чому в цьому фрагменті зроблено такий акцент?
4. Прочитайте Судді 19:25 – 20:7. (а) Чому, як ви гадаєте, Левит був байдужий до знущання над наложницею та зґвалтування її, але розлютився через її смерть? (б) Порівняйте Левитів опис подій (20:4-6) з тим, що насправді сталося. (в) Оцініть моральність поведінки людей Гів'ї й моральність Левита. Що все це говорить про людську природу і гріх?
5. (а) У Судді 20:1-18 думка зосереджується на єдності Ізраїлю (див. вірші 1, 2, 8, 11). Порівняйте 1:1-2 з 20:18. Що іронічного і трагічного є в цій єдності, про яку йдеться наприкінці історії? (б) Чому Веніяминівці сини не передали винуватців (вірш 12-15)?

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Битва у 20:19-47. Веніяминівці жили в гористій місцевості, це було на руку армії, що захищається. Значно переважаючи чисельністю, ізраїльтяни все ж могли одночасно послати тільки одне або два плем'я, щоб воювати на вузькій території, яку захищали веніяминівці. Першого і другого дня веніяминівці перемогли ізраїльтян, пролилося багато крові, і всіх охопив великий сум. Бог двічі дає ізраїльтянам підказки (через ефод священика) про те, кого посилати цього дня, але вони не призводять до успіху, як це було раніше. І, нарешті, третього дня Господь запевняє їх у перемозі. Ізраїль обирає нову стратегію. Одне військо ізраїльтян привернуло увагу веніяминівців і почало відступати, відводячи головне військо ворога за собою. Та коли противник відходив від міста Гів'ї (вірші 29-31), інше велике військо Ізраїлю підійшло ззаду за головним військом веніяминівців, взяло Гів'ю (вірші 34-39), а тоді напало на тих, хто відступив. Невдовзі всі, окрім 600 веніяминівців, були знищені (вірш 47).

6. Прочитайте Судді 20:48 – 21:9. (а) Які ознаки того, що цією війною править гнів і образи, а не прагнення справедливості? (б) Як почуття гніву й образи впливає на вас? Як ми можемо уникнути мстивості?
7. (а) Чи вдалося через цю міжусобну війну “вигубити зло з Ізраїля” (20:13)? Чому? (б) Що ізраїльтяни могли б зробити натомість? (в) Прочитайте 21:10-24. Яким чином фраза “іноді дотримання обіцянки може бути більшим гріхом, ніж її порушення” ілюструє кінцівку розділу?
8. Прочитайте Судді 21:25. Чому цей вірш можна вважати вдалим підсумком книги Суддів? Яким чином наступна цитата Ребеки Піперт проливає світло на цю книгу:
- “Усе, що управляє нами, є нашим богом. Людина, яка прагне влади, перебуває під контролем цієї влади. Людина, яка шукає визнання, перебуває під владою людей, яким бажає догодити. Ми не керуємо собою. Нами керує бог нашого життя”¹
9. Назвіть найкориснішу чи найбільш зворушливу істину, яку ви пізнали з книги Суддів.

¹ Rebecca Manley Pippert, *Out of the Salt Shaker and into the World* (Ребека М. Піпперт “З сільнички у світ”) (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1979), p. 53

Життя в плюралістичному суспільстві

Пролог: Вигнанці на чужині

Заняття 14 | Даниїла 1:1-21

1. Прочитайте Псалом 136. (а) Що з віршів 8-9 зробили вавилоняни, щоб зламати дух євреїв під час захоплення Єрусалима? Що про це каже псалмоспівець? (б) Що з віршів 2-3 роблять вавилоняни, щоб зламати дух ізраїльтян? Як про це розповідає псалмоспівець? (в) Якою мірою ставлення псалмоспівця є виправданим? Якою мірою воно є неправильним?
2. (а) Яке б життя очікувало на псалмоспівця (і йому подібних) у тогочасному вавилонському суспільстві? (б) Чи знаєте ви християн, які ставляться до свого суспільства так само?
3. Прочитайте Єремії 28:1-4; 29:1-14. (а) Яке ставлення до життя у Вавилоні просував Ананія? Чим його позиція відрізняється від тієї, про яку йдеться в 136-му Псалмі? (б) Чи знаєте ви християн, які ставляться до свого суспільства так само?
4. Яку абсолютно іншу картину (а) Божих намірів для Ізраїлю у Вавилоні і (б) Божих вказівок для них про те, як жити в місті, малює Єремія? (в) Як це стосується нас? (Порівняйте 1 Петра 1:1).

- 5. Яким чином Даниїл виконує пораду, дану в листі Єремії (Даниїла 1:1-21)? Розгляньте (а) Як Бог допомагав Даниїлу в скрутному становищі (вірші 1-2) і (б) позицію та ставлення Даниїла до вавилонської культури (вірші 3-8).**

Життя в плюралістичному суспільстві

Модель і надія

Заняття 15 | Даниїла 1:1-21

Примітка: Цьоготижневе заняття складається із двох частин. Перша підсумовує обговорення моделей життя в плюралістичному суспільстві, а друга розпочинає обговорення 1-го розділу книги пророка Даниїла.

ВСТУП

На горі Синай Бог утвердив Ізраїль як націю. В історії, описаній у Біблії, були два періоди, під час яких ізраїльтяни жили як віруючі в плюралістичному, язичницькому середовищі. Перший період – тоді, коли вони потрапили до Ханаану й не змогли вигнати ідолопоклонників, які жили навколо, а натомість оселилися серед них. Наслідки цієї поразки, які ми коротко узагальнимо нижче, викладені в книзі Суддів. Другий період почався тоді, коли Навуходоносор переміг Єрусалим і відправив значну частину ізраїльтян до міста Вавилон і його околиць. В обидвох випадках вони жили посеред невіруючої нації, в умовах, де ні уряд, ні мистецтво, ані заклади культури не були під владою Господа, Його Слова й волі. Вони жили в середовищі, де домінантна, привілейована культура була язичницькою.

Сьогодні християни Європи та Північної Америки живуть у подібних умовах. Колись християнство було привілейованим та домінувало в суспільстві. Уряд і культура були формально або неявно прихильні до Біблії та християнства. Але тепер усе по-іншому, ми живемо у плюралістичному суспільстві. Це і є основою нашого ознайомлення з книгою Даниїла. Чому? Вивчаючи її, ми зможемо проаналізувати хороші й погані моделі того, як віруючі можуть ставитися до невіруючих та панівної культури. Минулого тижня ми обговорювали саме вигнання і те, як євреї реагували на нього. Перед розглядом книги Даниїла, підсумуймо те, що ми вже вивчили.

МОДЕЛЬ 1: “НЕ-КУЛЬТУРА” (СУДДІ 14-16)

“Пристосування”. Ця модель передувє часам Даниїла й вона, безсумнівно, сформувала погляди євреїв на те, як вони повинні жити у Вавилоні. За цієї моделі віруючі просто пасивно приймають цінності та світогляд язичницької культури як внутрішньо (у своїх основних цінностях і поглядах), так і зовні (приймаючи традиції та звичаї в одязі, їжі й мові). Це можна також назвати моделлю іммігранта. Він, попадаючи в нове середовище, має на меті влитися в нього та втратити свою самобутність. Книга Суддів подає чимало таких сумних прикладів. До часів Самсона (Суддів 14-16) ізраїльтяни настільки пристосувалися до филистимської культури, що їм бракувало до втрати своєї ідентичності лише одного покоління.

МОДЕЛЬ 2: “СУБКУЛЬТУРА” (СУДДІ 17-18)

“Приватизація”. За такої моделі віруючі дотримуються зовнішніх атрибутів християнської віри і практик, але приймають основні цінності та погляди домінантної культури. Часто таку модель називають “приватизацією”, тому що людина начебто дотримується своєї віри під час недільних богослужінь, але це ніяк не впливає на її спосіб життя. До прикладу, віруючі можуть не палити, не пити та не займатися сексом поза шлюбом, але в душі вони можуть бути такими матеріалістичними, егоїстичними, індивідуалістичними та перейматися за свій вигляд і статус, як і суспільство навколо них. За цієї моделі вони можуть навіть відмежовуватися від невіруючих, беручи участь у різних християнських служіннях, але це всього-на-всього маскуванню під біблійними віршами та набожними словами того способу життя, який принципово нічим не відрізняється від життя людей, які поруч із ними. Таким чином, віруючі належать до субкультури, відгалуження панівної культури. Історія Михи та його матері є прекрасним прикладом такого життя. Хоча формально вони поклонялися Господеві, ідолопоклонницькі погляди їхньої культури проникли в розум і серце. Вони прагнули маніпулювати Богом, за рахунок певних заслуг перед Ним хотіли отримувати процвітання й комфорт, замість того, щоб прийняти Його благодать. Як ми побачимо, вчинки Даниїла суттєво відрізнятимуться від цього.

МОДЕЛЬ 3: “АНТИКУЛЬТУРА” (ПСАЛОМ 136)

“Геттоїзація і/або ворожість”. Як ми вже побачили минулого тижня, у цій моделі віруючі ставляться до невіруючої культури зверхньо й вороже. Вони відчувають себе “нечистими” серед нехристиянських шкіл, розваг, мистецтва й культури. Вони розуміють, що не можуть активно діяти в суспільстві, не маючи влади в тій культурі, у якій вони живуть. Це модель “солдата”, в якій віруючі налаштовані вороже та прагнуть підірвати свою культуру. Дехто обирає пасивний підхід і відмовляється від будь-якої взаємодії, засуджуючи та демонструючи своє розчарування моральним занепадом. Інші прагнуть повернути собі панівне становище. 136-й псалом зобразив людей, які у своєму безпорадному становищі були більше сповнені гніву, ніж покаєння, і не могли уявити собі, як можна жити й поклонятися Богу за межами тієї землі, де вони мали суверенітет.

МОДЕЛЬ 4: “ПАРАКУЛЬТУРА” (ЄРЕМІЇ 28)

“Пробудження”. Ми побачили, що за цієї моделі віруючі сповнені не так песимізму, як надмірного оптимізму. Вони очікують чудесного, захопливого Божого втручання, яке допоможе повернути багатьох або більшість і одразу змінить культуру. Тому, замість того, щоб активно долучатися до життя суспільства і ближніх, намагаючись відвернути неприємності та проблеми, віруючі повністю зосереджуються на євангелізації та учнівстві, розбудовують свою церкву і збільшують її чисельність. Християни відчувають потребу працювати в служіннях, а не ставати драматургами, художниками, юристами чи діловими

людьми. Вони створюють паралельну, альтернативну культуру, щоб навертати людей та приводити їх у лоно церкви. Це модель туриста, у якій віруючі проходять повз суспільство, активно не долучаючись до його життя. Пророк Ананія в Єремії 28 є прекрасним прикладом цього оптимістичного підходу.

МОДЕЛЬ 5: “КОНТРАКУЛЬТУРА” (ЄРЕМІЇ 29)

“Залучення”. За цієї моделі віруючі долучаються до життя в язичницькій культурі та співпрацюють з невіруючими так, щоб показати відмінні цінності Царства Божого. У будь-якому разі, віруючі зовні стають дуже добре обізнаними з домінують культурою та пристосованими до неї (мови, звичаїв), але все ж інакше розуміють значення грошей, відносин, людського життя, сексу тощо. Це модель “постійних чужоземців” або “небесних поселенців”. Віруючі проживають у своєму середовищі, не прагнучи влади чи схвалення панівної культури. Радше, вони показують світові альтернативний спосіб життя в суспільстві. Лист Єремії до ізраїльтян у вигнанні в 29-му розділі описує цю модель, і Даниїл показує нам, як її дотримуватись.

Харві Конн прекрасно розкриває її суть:

“Мабуть, найкращою аналогією, щоб описати все це, буде модель дому. Через нас Бог показує панування Христа в [невіруючому] місті. На землі, викупленій кров’ю Христа, Ісус, який поширює Царство, почав будувати нове житло. Щоб продемонструвати, як у майбутньому виглядатиме це житло, Він звів модель дому, подібними до якого з часом заповниться весь міський район. Тепер Він запрошує... світ до цього дому-моделі, щоб люди могли побачити, що очікує на них у майбутньому. Церква є мешканцем цього дому, яка відчиненими дверима запрошує усіх до Христа. Благівістя стається, коли довкола розставлені таблички зі словами: “Заходьте й озирніться навколо...”

Як громадяни, а не ті, хто старається вижити у цьому новому містечку в межах старого міста, ми розглядаємо нашу власність як дар Ісуса Будівничого (Луки 17:20-21). Як жителі, а не паломники, ми очікуємо приходу Царства, коли Господь повернеться з далекої країни (Луки 19:12). Земля вже належить Йому... у цій моделі дому ми живемо новим життям, як жителі небесного міста, яке постане одного прекрасного дня. Ми не відмовляємося від своїх робочих місць і не покидаємо місто, незважаючи на його недосконалість. Ми... прагнемо миру та процвітання для міста, куди “Бог нас вигнав” (Єремії 29:7). І прагнемо настільки, щоб це охопило всі міста, де знаходяться наші домівки”¹.

¹ Harvie Conn, *Planting and Growing Urban Churches: From Dream to Reality* (Харві Конн “Заснування та формування міських церков: від мрії до реальності”) (Grand Rapids: Baker Book House, 1997), p. 202.

Єдина істинна модель

Перші дві моделі демонструють надмірне пристосування (занадто тісне зближення зі світським життям), а третя і четверта – недостатнє залучення до світського життя. Це, звичайно ж, абсолютно нечіткі категорії. Ніхто, крім одного, не може правильно їх визначити. Ісус Христос став по-справжньому й цілковито людиною, одним із нас, частиною нашого земного життя, але без крихти гріха. Так перевтілення стає нашою основною моделлю. Ми знали, що Бог люблячий, мудрий і святий, але Христос приніс любов, мудрість і святість Бога на землю та показав нам їх конкретні прояви. Це саме те, що нам треба робити. Християни повинні бути по-справжньому “перевтіленими” у своїй культурі, бо наше життя – на небесах (Філіп’ян 3:20). Ми повинні без гріха показувати любов Христа, Його мудрість і святість у нашій культурі.

ОБГОВОРЕННЯ

1. Що стало найкориснішим у цьому читанні? Які у вас виникли запитання?
2. Без жодного презирства чи вказівки на переваги поділіться деякими прикладами християнської поведінки, яка виникає на основі будь-якої з чотирьох зазначених моделей.
3. Наведіть деякі практичні приклади того, як ми можемо жити за п’ятою моделлю.
4. Прочитайте Даниїла 1:3-8. Як його позиція стосовно Вавилонської культури та ставлення до неї відповідає тому, що Єремія написав у листі до вигнанців (Єремії 29)?

5. Прочитайте Даниїла 1:6-16 (а) Якими були наміри царя щодо навчання єврейських юнаків? (б) Чому, як ви гадаєте, вони відмовилися споживати їжу царя?

6. Як це впливає на нашу позицію щодо невіруючої культури?

Життя в плюралістичному суспільстві

Сон про царство

Заняття 16 | Даниїла 2:1-49

1. Прочитайте Даниїла 2:1-3. Чому Навуходоносор, монарх з абсолютною владою, бачив такі тривожні сни (див. 2:31-35)? Що це говорить нам про царя? Як це стосується нас?
2. Прочитайте Даниїла 2:4-13. Чому, як ви гадаєте, цар вимагає від мудреців не тільки пояснити сон, але й розповісти його зміст? Що розгнівало царя (вірші 11-12)? Що це говорить про причини його занепокоєння?
3. Прочитайте Даниїла 2:14-30. (а) Чим поведінка Даниїла у цих віршах подібна до його поведінки в 1-му розділі? (б) Чим вона відрізняється? (Див. 2:27 і 1:12). На який ризик пішов Даниїл? (в) Як це скеровує нас до правильної поведінки в період кризи?
4. Прочитайте Даниїла 2:31-45. Яке значення можуть мати такі ознаки у сні. (а) Чотири царства є частиною одного образу і всі вони “того часу розтрошилися” каменем (вірш 35). (б) Вони мають надзвичайну силу, проте є менш цінними і зв’язними. (в) У цій статуйі цілком явними є риси ідола. (г) Наскільки важливо, на вашу думку, визначити, яку імперію або цивілізацію представляє кожна металева частина цієї скульптури?

5. Прочитайте Даниїла 2:31-45. (а) Як проілюстровані відмінності між царствами світу та новим царством через зображення статуї та каменя? Що ви можете сказати про це прийдешнє царство, описане у сні? (б) Чому час постання цього нового царства такий невизначений (див. вірш 44)?

6. Для чого слугував сон із віршів 2:27-48?

Життя в плюралістичному суспільстві

Огненна піч

Заняття 17 | Даниїла 3:1-30

- 1. Прочитайте Даниїла 3:1-15. (а) Якою була вимога царя Навуходоносора? (б) Чому, як ви гадаєте, цар забажав, щоб усі в його царстві поклонялися бовванові? (в) Який зв'язок між цим бовваном та сном з 2-го розділу?**
- 2. Порівняйте слова Навуходоносора у віршах 2:47 та 3:13-15. Як можна пояснити таку зміну? Як це характеризує його і наші серця?**
- 3. Розгляньте ситуацію, яка склалася в Даниїла 3:8-14. (а) Що змусило астрологів (халдейських мужів) так вчинити? (б) Чому їхні звинувачення розпалюють гнів царя? (в) Чому астрологи доповіли цареві про непокору Шадраха, Мешаха та Авед-Него? Як ви гадаєте, з яких причин ці троє мужів не прийшли до царя і не поскаржилися?**
- 4. Із Даниїла 3:13-18 переконуємося, що відповіді цих молодих мужів на вимогу царя були надзвичайно виваженими. (а) Як вони одночасно проявляють і повагу, й непокору? (б) Чому вони є і впевненими, і смиренними?**
- 5. Прочитайте Даниїла 3:19-25 (а) Які дві речі вражають Навуходоносора? (б) Прочитайте 1 Петра 4:12-14. Як цей випадок навчає нас проходити "огненні" випробування?**

6. Прочитайте Даниїла 3:28-30. Порівняйте те, що Навуходоносор тепер знає про Бога, з тим, що він знав раніше (2:46-49).

Життя в плюралістичному суспільстві

Безумний цар

Заняття 18 | Даниїла 4:1-37

ВСТУП

У цьому розділі розповідається про останнє втручання Бога в життя Навуходоносора. Щоразу Бог духовно глибше вражав його серце, а це остаточний удар по гріху й гордості царя. На відміну від 2-го і 3-го розділів, Даниїл і його приятелі не перебувають у небезпеці. Цього разу основна увага повністю зосереджена на царі Вавилону і тому, як Бог діє в його житті.

1. Чим цей сон схожий на сон царя у 2-му розділі й чим відрізняється від нього?
2. Сон вказує на те, що *станеться*, чи на те, що *може* статися (див. вірші 12-14, 23-24)? Порівняйте попередження Даниїла у 23-му вірші з попередженням Ісуса в Євангелії від Луки 22:31. Що ми можемо з цього дізнатися про те, чому неприємності іноді трапляються в нашому житті? (див. Євреїв 12:10-11 та Івана 9:1-3)?
3. Наскільки Навуходоносор врахував Боже попередження? Як ми реагуємо на попередження Господа? (Розкажіть про шляхи, якими Бог посилав попередження царю).
4. (а) Яке повчання подане в 14-му вірші? Чому воно настільки важливе? (б) Навуходоносор є водночас невпевнений і жорстокий. Як повчання із 14-го вірша могло б змінити ці дві риси його характеру? (в) Яким чином принцип, що успіх є завжди незаслуженим даром, впливає на те, як успішна людина повинна нині жити і провадити свій бізнес? (Розгляньте два приклади у 24-му вірші).

5. Прочитайте Даниїла 4:16-24. Як у своїй розмові з царем Даниїл поєднує любов та переконливість? У яких аспектах ефективного душпастирства ви потребуєте зростання у контексті своєї турботи про людей?
6. У 24-му вірші Даниїл звинувачує царя в соціальній несправедливості і закликає його змінити свою політику. Які принципи, відображені в історії Даниїла, спонукають християн прагнути культурних змін і справедливості в сучасному суспільстві?
7. Чи вважаєте ви, що певні нещастя, які Бог послав Навуходоносор, були важливими? Чи були вони потрібні, аби навчити його?
8. Прочитайте Даниїла 4:34-37. Порівняйте це визнання з тим, що міститься у 3:28-29 і 2:47 віршах. Як ви вважаєте, цар навернувся? Свою думку обґрунтуйте.
9. Як ця історія підбадьорює віруючих, які живуть у плюралістичному й невіруючому суспільстві?
10. Прочитайте цитати, подані нижче. (а) Які ознаки гордості є у другій цитаті відомого християнського вчення? (б) Як Навуходоносор демонструє певні ознаки гордості (див. особливо 4:27)? Що ми дізнаємося про гордість із цього уривку? Якої шкоди вона завдала Навуходоносор? Як Бог зцілив його? (в) Яким спокусам, що пов'язані з гордістю, піддаєтеся ви?

“Гордість – віра в той план, який мав Бог, коли створював нас. Більшість людей не здогадується про жоден план, який міг би мати Бог, створюючи їх... чи його з часом втратили і немає того, хто може його віднайти. Тому вони змушені прийняти таке розуміння успіху, яке диктують їм інші, і прийняти таке розуміння щастя й навіть самих себе, яке диктує їм суспільство” (Ісак Дінесен).

“Гордість породжує інше зло: це стан душі, який повністю противиться Богові...”

(1) Гордість за своєю суттю є суперницькою... Вона не отримує задоволення від того, що володіє чимось, а вдовольняється тільки тоді, коли володіє більшим, ніж інші. Ми вважаємо, що люди стають гордовитими від того, що вони багаті, розумні чи красиві, але це не так. Вони стають гордими від того, що багатші, розумніші чи виглядають краще за інших.

(2) Гордість можна використовувати для викорінення менших недоліків. Учителі ... часто вказують на гординю юнака (або, як вони кажуть, самоповагу), щоб змусити його поводитися пристойніше, адже люди позбуваються боягузтва, похоті чи нестриманості, дійшовши до думки, що це нижче їхньої гідності... Диявол сміється. Він абсолютно задоволений, він спостерігає, як ви стаєте безневинними, хоробрими чи врівноваженими за умови... що продовжуєте жити під диктатурою гордості... Бо ж гордість є духовним раком: вона знищує навіть найменший прояв любові, задоволення чи навіть здорового глузду”.

“(3) Задоволення від похвали не є гордістю. Дитині, яку поплескали по спині за те, що вона добре виконала завдання, жінці, чию красу вихваляє її коханий, чи врятованій душі, якій Христос каже: “Гаразд”, приємно, і так повинно бути. Тому що в цьому випадку ви отримуєте задоволення не від того, яким ви є, а від того, що ви когось потішили. Проблема починається тоді... коли ви отримуєте більшу насолоду від самого себе і меншу від похвали [і того, хто вас хвалить]... Ось чому марнославство, будучи різновидом гордині, що проявляється тільки ззовні, насправді ще не є найгіршим. Марнославна людина бажає занадто багато похвали, оплесків, визнання й завжди домагається цього. Тобто їй не задовольняє сповна лише захоплення самим собою... Страшна, диявольська гординя виникає тоді, коли ви дивитеся на інших настільки зверхньо, що вам байдуже, що вони думають про вас...”

“Не думайте, що якщо ви зустрінете дійсно смиренну людину, вона виглядатиме відповідно до того, як більшість людей у наш час визначають поняття “скромно”, вона, звичайно ж, не буде... завжди вам казати, що є ніким. Напевно, вона здасться вам веселою, розумною, такою, що справді зацікавилася тим, що ви їй сказали. Якщо ж вона вам не сподобається, то лише через те, що вас переповнюватимуть почуття заздрості до тих, хто так безтурботно насолоджується життям. Ця людина не буде замислюватиметься над тим, що потрібно бути скромним, вона взагалі не буде про себе думати. [Справжня смиренність полягає не в тому, щоб думати про себе гірше, а в тому, щоб думати про себе менше]”.

“(4) У Бозі ви знаходите щось, що у всіх аспектах незмірно краще за вас. Якщо ви не приймаєте Господа таким, а отже, і не приймаєте себе за ніщо порівняно з Ним, то ви взагалі не пізнали Бога. Поки ви не позбудетеся гордині, ви не

зможете пізнати Бога. Горда людина завжди дивиться на речі й людей зверху, то, звичайно ж, поки ваш погляд буде спрямований згори донизу, ви не зможете побачити того, що є над вами”.

“Постає складне питання. Як люди, які цілком очевидно потонули у власній гордині, можуть казати, що вірять у Бога, і при цьому виглядати дуже релігійними? Боюся, це означає, що вони поклоняються уявному Богові... Щоразу, коли ми бачимо, що наше релігійне життя схиляє нас до думки, що ми є добрими, передусім, що ми є кращими за будь-кого, я думаю, ми можемо бути певні, що в нас діє не Бог, а диявол”¹. (К. С. Льюїс)

¹ C. S. Lewis, “The Great Sin” in *Mere Christianity* (К. С. Льюїс “Великий гріх” у книзі “Просто християнство”) (New York: Macmillan, 1943, 1967), pp. 108-114.

Життя в плюралістичному суспільстві

Напис на стіні

Заняття 19 | Даниїла 5:1-31

1. Прочитайте Даниїла 5:1-4. (а) Які є ознаки того, що цей бенкет був гучнішим, ніж зазвичай? (б) Зважаючи на те, що саме в ту ніч армія захопила Вавилон, з якої причини могли б влаштовувати цей бенкет?
2. Чому розваги та забави можуть мати таке саме значення в нашому житті?
3. Прочитайте Даниїла 5:5-9. Чому Валтасар, на відміну від Навуходоносора, виглядає таким наляканим (вірші 6 і 9)? Порівняйте опис Бога тут із тим, яким Він був зображений в історії з Навуходоносором? Прочитайте Вихід 19:9-22, Ісаї 6:1-8 і Євреїв 12:18-24, 28. Чому така реакція є типовою? Як це нам допомагає зрозуміти Бога й самих себе?
4. Прочитайте Даниїла 5:10-12. Коментатори вказують на незвичність того факту, що "цариця" заходить у зал тоді, коли всі царські дружини вже були там (вірші 2-3). До того ж вона приходить без дозволу (порівняйте з Естер 4:11). (а) Ким вона могла бути? (б) Якою є її роль у цій історії?
5. Прочитайте Даниїла 5:18-24. Назвіть чотири звинувачення, які висувують Валтасару?

6. Як Бог пише на нашій стіні? Якими шляхами Він вказує нам на гординю, на наші сподівання на божественні привілеї для себе?
7. Порівняйте шляхи, якими Бог промовляв до Валтасара й Навуходоносора. Чому Господь дає Валтасару менше можливостей для покаєння?
8. Прочитайте Даниїла 5:26-28. Невідомі слова, які трапляються в цьому фрагменті, означають “шеклі” (або монети певної вартості). Роз’яснюючи сон, Даниїл використовує гру слів, щоб донести думку про те, що Валтасар був “зважений на вазі й знайдений легеньким”. Як може допомогти віруючим у невіруючому світі знання того, що існує Суддя з божественною вагою цілковитої справедливості?
9. Прочитайте Євангеліє від Луки 10:1-20 і поміркуйте над коментарями до цього уривку Е. Ерла Елліса:

“Панування сатани і смерті буває у руйнівній силі нового віку. Проте, як і гості царя Валтасара продовжували бенкетувати, не знаючи, що його царство вже розпалося і що його кінець вже був передбачений, так і теперішній вік не усвідомлює, що правлінню сатани вже настав кінець. Цей вік бачить напис на стіні, але не може прочитати його. Для Луки місія сімдесяти є постійним завданням Церкви... поширювати Царство Небесне... і приносити месіанський мир. Ця реальність є рідкісною, частковою, завуальованою. Це як напис на стіні... тільки знак, хвилиenne передчуття всесвітнього одкровення Царства зі славним пришествям Ісуса. Царство Боже наближається – саме так християни... повинні тлумачити напис на стіні...”¹

Як християни можуть робити те, про що говорить Е. Ерл Елліс?

¹ E. Earle Ellis, *The Gospel of Luke* (Е. Ерл Елліс “Євангелія від Луки”) (London: Thomas Nelson & Sons, 1966).

Життя в плюралістичному суспільстві Яма з левими

Заняття 20 | Даниїла 6:1-29

1. Прочитайте Даниїла 6:1-5. З яких причин під час правління наступного царя Даниїл знову обіймає таку високу посаду? Як ви гадаєте, чому урядники так прагнули знайти якусь ваду в ньому (див. 2-й вірш)?
2. Прочитайте Даниїла 6:1-12. Чому урядники настільки вороже ставилися до Даниїла, що були готові навіть зробити так, щоб він загинув? (Зверніть увагу на те, що питання расової належності не було настільки важливим. Див. 3:12 і 6:13).
3. Прочитайте 2 Тимофія 3:12. Чи ви коли-небудь стикалися з ворожим ставленням до вашого характеру чи до вашої віри? Чому ми не відчуваємо більшого опору? За що нас можуть переслідувати, окрім благочестивості?
4. Як у діяльності та вірі Даниїла втілювалися заклики Єремії (Єремії 29:4-7), що є добрим прикладом для християн у плюралістичному суспільстві?
5. Прочитайте Даниїла 6:6-15. Яким чином “закон мідян та персів” удосконалював правову систему, яка існувала за часів Навуходоносора? Чому вона досі недосконала? Який підхід до закону, натякає нам текст, був би кращим (вірш 5)?

- 6. Що ми дізнаємося про молитовне життя Даниїла з Даниїла 6:11-12? Прочитайте в Даниїла 9:1-19 зразок його молитви. Що ви дізнаєтеся про його молитовне життя з цих віршів? У чому з цього прикладу вам особисто потрібно практикуватися?**
- 7. Які паралелі ви бачите між тим, як зрадили Даниїла (вірші 4-19) і Ісуса? Чим схожі перемога Даниїла (вірші 20-29) й перемога Ісуса?**
- 8. Порівняйте цей уривок та Ісаї 11:6-7. Різні чуда, про які зазначено в Біблії, не є лише проявами сили; вони зазвичай розповідають нам про прийдешнє Боже спасіння. Чого вчить нас яма з левами?**
- 9. Прочитайте Даниїла 6:26-29. Чи “воскресіння” Даниїла допомагає всім народам повірити в Бога Ізраїлю, як цього прагнув Дарій? Чиє воскресіння допомагає?**

Життя в плюралістичному суспільстві

Йосип і його сон

Заняття 21 | Буття 37:1-36

1. Прочитайте Буття 37:1-11. Як у цих віршах описане ставлення братів та батька до Йосипа? Простежте, як змінюється їхнє ставлення.
2. Які гріхи (а) Йосипа, (б) його братів і (в) Якова спричинили таку жахливу ситуацію в родині? Як у віршах 3:14-16 зображені брати і Яків? Чому Яків повинен був це знати? Як 11-й вірш ілюструє більшу духовну зрілість Якова, ніж його синів?
3. Чи помітили ви, як певні гріхи переходять з однієї сім'ї в іншу? Чи успадкували й ви якісь? Якою мірою ви відповідальні за їхній вплив на ваше життя?
4. У Бутті 37:5-11 (а) сни є виявом стану Йосипового єства чи розкриттям Божих планів? (б) Прочитайте вірші Буття 50:18. Яким чином сни висвітлюють усю історію Йосипа і його братів?
5. Прочитайте Буття 37:12-30. Скільки подій та нещасних випадків мало статися, щоб Йосип став рабом у Єгипті? Чого це нас вчить?

6. Прочитайте Буття 42:21 і 2 Царів 6:13-23. (а) Порівняйте, як Бог відповів на благання Йосипа про допомогу в Дотані і як на таку саму потребу Єлисея. (б) Чи був у вас досвід, подібний до того, який здобув Йосип у ямі чи Єлисей із колесницями? Як у цей момент ви відреагували? (в) Як це вчить нас протистояти труднощам?
7. Прочитайте Буття 37:31-36 (а). У якому епізоді йдеться про обман за допомогою козла? Чого це нас вчить? (б) На що могли сподіватися брати від свого батька тепер, коли його улюбленого сина не стало? Чи отримали вони бажане? Чого це навчає нас?
8. Прочитайте Буття 37:28. Кого ще свої ж відкинули і продали за срібняки? Чому історія Йосипа є прикладом того, як Бог здійснює своє спасіння (згадайте книгу Суддів)? Як Йосип вказує нам на Христа? (Якщо маєте можливість, прочитайте Дії 7, це допоможе вам відповісти на це запитання).

Життя в плюралістичному суспільстві

Злети й падіння Йосипа

Заняття 22 | Буття 39:1 - 41:57

1. Прочитайте Буття 39:1-6, 20-23. (а) Яка фраза займає центральне місце в цих віршах? Що, на вашу думку, вона означає? (б) Які паралелі між віршами 1-6 і 20-23? Чого вони навчають? Порівняйте з принципом Буття 28:15.
2. У Бутті 39:1-6 і 20-23 легко можна пропустити повз увагу одне очевидне повчання. Бог перебуває “з” Йосипом і використовує його, допомагаючи йому досягти успіху в управлінні та торгівлі. (а) Чи сьогодні церква так само сприймає Боже благословення? (б) Як це допомагає нам зрозуміти відносні переваги християнського служіння порівняно зі світською роботою?
3. Прочитайте Буття 39:5-7. (а) Яким чином успіх Йосипа веде його до спокуси? (б) Якими ще шляхами це відбувається? (в) Чи ваш успіх коли-небудь ставав причиною спокуси?
4. Прочитайте Буття 39:7-12 (а) Як зростають зусилля жінки спокусити Йосипа? (б) Як ваш власний досвід підтверджує, що спокуса має схильність посилюватися? (в) Прочитайте Євреїв 3:13 і 10:23-25. Чому дружина Потіфара виступає так званим “злим близнюком” таких стосунків, які повинні бути між християнами? Як ми можемо впровадити в життя приклад, описаний у Посланні до євреїв?
5. Прочитайте Буття 39:7-12. (а) Назвіть усі способи уникнення спокуси, які Йосип використовує на кожному етапі? (б) Як ваш досвід підтверджує ті принципи, які використовує Йосип?

6. Прочитайте Буття 39:13-20. (а) Як дружині Потіфара вдається ув'язнити Йосипа?
(б) Дослідники зазначають, що звичним покаранням за такий злочин була смерть. Чому, на вашу думку, Йосип не зазнав такого покарання?
7. (а) У чому полягає відмінність між Буття 39:3-4 і 39:21-22? Яке її значення?
(б) Прочитайте 40-41-й розділи. Що вони розповідають про те, як слід сприймати уповільнену надію? Трагічні ситуації в нашому житті?
8. Прочитайте Буття 39:20-21 і Євреїв 5:8-10, Буття 41:39-43 і Филип'ян 2:8-11. Чим приклад страждання і спасіння в житті Йосипа подібний до страждання і спасіння Ісуса і того, що відбувається в нашому житті?

Життя в плюралістичному суспільстві

Йосип і його брати

Заняття 23 | Буття 42:1 – 44:34

1. Прочитайте Буття 42:1-5. Чому Яків боїться відправляти Веніаміна з братами?
2. Прочитайте Буття 42:6-38. На перший погляд здається, що Йосип мстить своїм братам. Якими були його мотиви? (Буття 42:16-19, 24; 43:30)
3. Прочитайте Буття 42:6-38, (а) які паралелі існують між цими віршами та 37-м розділом? (б) Яким чином згадка про сон впливає на ставлення Йосипа до своїх братів (42:9)? (в) Які в нього цілі? (г) Які докази того, що його стратегія спрацьовує?
4. Чи діє Бог у такий же спосіб, як це робить Йосип? Чи діяв Бог подібним чином із вами?
5. Прочитайте Буття 42:36-43:14. (а) Як реакція Якова у віршах 42:36-38 викриває його духовну слабкість? (б) У який спосіб Юда допоміг Якову врешті збагнути, як слід вчинити з Веніамином (43:8)? Чи підходить цей принцип усім нам? Як ви з власного досвіду переконувались у його корисності? (в) На що Яків покладає свої надії (43:14)?

- 6. Прочитайте Буття 43:32 – 44:34. Ми переконалися, що Йосип повинен був чимось пожертвувати (помстою) і Яків також (своїм ідолом). (а) Яку останню жертву потрібно зробити, аби сталося цілковите примирення? Як Йосип готується до цієї жертви? (б) Чому брат, який здійснює її, є важливим для Йосипа? Чому це важливо для нас?**
- 7. Примирення у взаєминах відбувається завдяки різним видам жертвовності Йосипа, Якова і Юди. Чи існують у вашому житті стосунки, які б укріпилися або зцілилися, якщо б ви проявили один або кілька видів жертвовності?**
- 8. Пригадайте сни Йосипа. Як ця історія ілюструє принцип Дій 4:27-28? Як це може додати нам впевненості у житті?**

Життя в плюралістичному суспільстві

Йосип рятує свою родину

Заняття 24 | Буття 45:1 - 50:26

45 Розділ

1. Прочитайте Буття 45:4-8. (а) Як слова Йосипа допомагають зрозуміти роль Бога в історії людства? Порівняйте з Діяннями 2:23. (б) Що слова Йосипа розповідають про причини, через які Бог діє в історії людства? Порівняйте з Римляни 11:2-6.
2. У Бутті 45:4-8. (а) як Йосипове розуміння Бога впливає на його ставлення до інших і реакцію на життєві обставини? (б) У яких ситуаціях ви могли б використовувати це розуміння Бога, щоб правильно реагувати на проблеми у власному житті?
3. У Бутті 45:5 і 50:20 Йосип зазначає, що Божим наміром для нього було “заховати при житті великий народ”. Як він це здійснив? Що це говорить нам про те, (а) як потрібно ставитися до “світської” роботи і (б) як треба реагувати на голод та інші соціальні проблеми? (Порівняйте з Ефесян 4:28, Луки 12:32-33 і Матвія 25:31-46). (в) У який спосіб ви можете розумно реагувати на такі проблеми?

48-й розділ

4. Прочитайте Буття 48:1-20. Євреїв 11:21 описує благословіння Яковом Йосипових синів як головний вияв віри в його житті. Чому Йосип приводить синів до Якова? Як те, що він благословляє Єфрема, а не Манасію (вірш 14), і стислий опис його життя (вірш 15) свідчать про велику віру? (Порівняйте слова Якова в Бутті 42:36 і 48:15-16.)

5. Які складні життєві ситуації ви можете пригадати і з вірою побачити, що Бог діяв як ваш пастир і опікун?

50-й розділ

6. Прочитайте Буття 50:15-20 (а) Чому послання братів у 17-му вірші так розчарувало Йосипа? (б) Які три повчання, що допоможуть нам жити без гніву і образ, містить відповідь Йосипа? (в) Чи є хтось, кого вам потрібно пробачити? Як ці фактори можуть допомогти вам?

7. Порівняйте Йосипа з Даниїлом. Як вони навчають віруючих чесно жити в язичницькому, нехристиянському середовищі?